

H U M O R

Serie nieuwe gaven van de Geest

Hebt u ook gekeken naar de 'Beentjes van St. Hildegard'? En verwachtte u misschien ook een wijze mystica in de middeleeuwen in plaats van Herman Finkers die onder de knoet van zijn vrouw uit probeert te komen? Twents natuurlijk, een matriarchaat, dat in Amsterdam natuurlijk niet voorkomt. Maar het gaf te denken. Zo'n vrouw, zo'n man! En dat op televisie juist in de tijd dat een groep Dominicusreizigers die Hildegard van Bingen achterna zou zijn gegaan. "Als ik zwijg word ik ziek", moet ze 800 jaar geleden hebben gezegd, "maar als ik spreek leggen ze me nog voor eeuwig het zwijgen op". Deze mystica die zich vrijwillig liet inmetselen in de kloostermuren, maar wel abdis werd én arts, natuurkundige, zieneres, schrijfster, theologe, componiste en een groot werk naliet. Wat voor Geest moet daar aan het werk zijn geweest. En dan die kletskaus die Herman Finkers geen secondelaat om ook iets in te brengen. Wat een levens. En dan ik. Die, terwijl juist een nieuwe pastor met lef en als ik het goed lees ook met humor in haar plaats wordt gezocht, notabene door het Team gevraagd wordt het precies hierover te hebben: over humor –ook wel bijzonder, maar kom op!

Humoristisch en geestig zijn in ons spraakgebruik synoniemen. Daar begint het mee. Humor heeft dus te maken met het werk van de Geest. Die beweegt wat vast zit, waait en opent. Het heeft iets vrij en ongecontroleerd. Je dóet het niet zozeer - het gebéurt je humoristisch te zijn. En het is belangrijker dan zomaar een grap. Humor is niet lachen, gieren, brullen zoals in televisieseries, waar de lach al is voorgeprogrammeerd zodat je weet: nu! Te lachen als anderen het ook doen. Echte humor gaat dieper. Gaat natuurlijk juist om het onverwachte, het tegendraadse de vrije loop te laten. Dat verrassend is en creatief, de kleppen openzet. Humor die oplucht en zonder welke er weinig vreugde te beleven zou zijn. Weinig relativering en waarschijnlijk ook weinig verwondering. Het zijn de onverwachte oprispingen die zomaar de ruimte zoeken. Je op nieuwe gedachten brengen, met nieuwe ogen laten kijken. Zowel naar de treurnis als het verrassende in het leven. In een wereld waarin vaak vooral oog is voor de feitelijkheid – het feitelijkheidsvirus dat onze samenleving doordringt.

Emoties en opevingen de vrije loop kunnen laten. Liefst voor ze hun lichtheid en spontaniteit alweer verliezen in een te grote neiging tot controle en zelfbeheersing. Misschien wel een van de grote zegeningen van dit huis dat het hier stromen kan, dat er tranen kunnen rollen, dat er gezongen en vrijuit gesproken kan worden en natuurlijk ook gelachen. Dat kerkzijn en liturgie ook plaatsen van emotie zijn, waar je gewoon jezelf kan zijn en een beetje zitten zoals je je voelt. In een wereld waarin we ons veel moeten beheersen, waar de ratio bovenaan staat. Met een voorkeur voor cijfers die door de komst van het coronavirus niet bepaald minder geworden is. Niet de relativering maar de getallen, niet de uitweg, *uittocht* zou ik haast zeggen, maar de feiten. Niet de onbevanging, de vreugde, maar de berekening. Een belangrijke voorwaarde voor humor is waarschijnlijk dan ook ontremming. Even níet opletten, je laten gaan. De *vrije uitloop* om in de kippenren niet te verstikken. Sara en Abraham die het spontaan uitproesten als ze horen wat in hun ouderdom hen nog in het vooruitzicht wordt gesteld. Mozes die stottert en juist hij moet bij Farao het woord doen. En juist hij gaat voorop naar een nieuw bestaan.

Wij zijn nogal van de vrijheid van meningsuiting, ook als het over grappen gaat, maar de vraag is natuurlijk welke de beste zijn: grappen die kleineren, of andersom? Zoals in menig Bijbelverhaal bijna per ongeluk de laatste juist de eerste wordt, de kleinste, de jongste. Die vroedvrouwen die tegen Farao zeggen dat ze het ook niet kunnen helpen dat het joodse volk nog zoveel kinderen krijgt, omdat die vrouwen ze al gebaard hebben voor zij op de stoep staan. Het leven dat zich een weg baant desnoods door de stoeptegels heen. Of Jakob die zijn tweelingbroer Ezau al tijdens de bevalling bij zijn hiel pakt om dat later in het echt nog eens over te doen. Dat de laatsten de eersten zijn is in de hele bijbel een revolutionair en zeker ook geestig refrein, al hebben we meestal joodse commentaren nodig om dat geestige ook te zien. Want de kerken hebben wel hun best gedaan overall ernst van te maken. Sommigen weten die humor nog een tandje bij te zetten, zoals de zwarte dichter en activist James Weldon Johnson die God lachend de wereld liet scheppen. Uit eenzaamheid en duisternis:

‘Zover Gods oog kon zien bedekte duisternis ieder ding, schrijft hij, zwarter dan honderd nachten’. En God voelde zich eenzaam. En toen gebeurde het, dat God lachte en het licht brak door! En de duisternis rolde naar de ene kant en het licht stond te schijnen aan de andere. En toen kwam de mens’. (uit: The Creation, in Gods Trombones, 1981)

Of Mary Hunt, die in den beginne een God doet schaterlachen van plezier, omdat het zo goed was. God die wel vermoedde dat er nog heel wat werk aan de winkel zou zijn, omdat wie schept waarschijnlijk ook vergaderen moet, en dat er wellicht onrecht zou ontstaan, maar toch hield ze vast dat het doel *vreugde* was voor ieder, en bij die gedachte lachte ze en ze noemde het zelfs *verlossing*. (uit Waterwiel, 1998, vertaling Ton van der Stap)

Heel bijzonder, hoe deze schrijvers beiden ruimte maken voor het vreugdevolle, het onbevangene. Niet een God die de feiten op hun plaats zet, maar de weg voor de emotie vrijmaakt. Om naar buiten te bewegen, wat *emotie* ook betekent. De politiek niet verankert, maar openwaait. De macht en de ratio bij de horens pakt en het hart aanspreekt. Niet een God die de dingen heeft vastgesteld zoals ze zijn, maar als een geliefde die je beweegt. Als een trilling - niet te controleren. Dat we ons kunnen uiten. Daar moet ook de humor wel beginnen. Als een oprisping, die gewoon in je opstaat.

Ik heb wel eens gehoord dat Gods spreken in het scheppingsverhaal ook zo'n trilling was. Niet als het Griekse woord logos, dat eerder *telt* en *ordent*, maar op z'n Hebreeuws als een trilling. Zingend, en uit een bewogen hart, dat in beweging brengt en altijd leidt tot iets nieuws. Als humor iets doet dan is het wel de dingen losmaken, de hardheid verlichten. Het leven optillen, soms zelfs waar het op het spel staat. Uit onze depressies, onze angst. Hoeveel mensen zullen er in de kampen zijn geweest dacht ik deze week, die juist door humor zijn gered? Door te zingen, verhalen te vertellen. Soms moet je om tot de lach te komen iets hebben meegemaakt. Misschien bestaat er daarom zoveel joodse humor. In elk geval zegt humor meestal niet dat iemands leven ook licht is, dat kan heel anders zijn. Het maakt humor nog verwonderlijker en bijzonderder.

Mijn moeder verzoon in bed naast haar bange zusje hoe ze de grote jongens waar ze langs moesten op weg naar school aan mootjes zouden hakken en ze lagen dubbel. De psalmen laten God lachen om de machtigen. En in het nieuwe testament valt een jongen uit het raam omdat de preek veel te lang is en te saai, maar hij brengt het er levend vanaf. Humor zit vaak in kleine dingen. "Wees niet al te verstandig, zegt Prediker, "en niet al te wijs". Bekijk het met een knipoog. Woorden die op tafel stonden lang geleden bij mijn studentenpsycholoog. Maak de dingen niet te groot te zwaar, veroordeel jezelf niet. Kijk naar de zonkant.

Kort geleden maakten we het hier mee dat een vrouw die weet dat ze niet lang meer zal leven, en haar kinderen niet volwassen zal zien worden, het leven nog eens wilde vieren. Het werd een uur van moed, muziek en dankbaarheid alsof je dansen kunt zelfs met de dood. Je moet maar durven. Ook dat is humor, dacht ik. Een godsgeschenk, dat een huis als dit tot zo'n gouden plek maken kan en in de moeilijkste uren soms in een mens zomaar kan opstaan. Een troostrijk wonder.

"Hoe als je je met zorgeloosheid kon omringen". Het stond op een kussensloop, waar ik vaak mijn hoofd op te rusten heb gelegd. Een dichtregel van Bert Schierbeek: "Hoe als je je met zorgeloosheid kon omringen en dat dat je ruimte was". Voor een docent theologie die ik had was het een manier van geloven, dat als jij je ogen sluit, God de draad weer opneemt. Een God waar we nooit het hoe en wat van zullen weten, want zo bestaat God niet. Maar die wel voortgaat en meegaat in de tijd. Als een niet te pakken beweging, gave van de Geest. Van liefde die op allerlei manieren alle dagen, in ons lichaam, in ons hart, in heel ons leven en wie weet zelfs in onze wereld het leven wekt. En ook waar het er minder vrolijk aan toegaat, ons weet op te tillen, vrij te maken, heel. Waar vandaan of hoe – niemand die het weet, maar wat een troost, ja zelfs humor, bevrijding, verlossing – God die zich lachend een wereld schept!

Juut Meijer

We lezen: fragmenten uit het boek Prediker in de vertaling van Gerard Swüste
Juut Meijer is bereikbaar via 'Juutmeijer@dominicusamsterdam.nl' of 'Juutmeijer@gmail.com'